

Jedna z kvetoucích okrotic červených nalezených při exkurzi 18. 6. 2017. Foto Václav Lupínek.

Červený poklad Chlumské hory opět nalezen

Václav Lupínek, ČSOP *Alter meles*

V neděli 18. června 2017 proběhla pod vedením Ing. Petra Krásy z karlovarské pobočky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR botanická vycházka „Za červeným tajemstvím Chlumské hory“, která měla za cíl najít opět po letech jednu z nejvzácnějších orchidejí Karlovarského kraje, okrotici červenou (*Cephalanthera rubra*). Cílem terénní exkurze bylo okolí přírodní rezervace Chlum, která byla vyhlášena chráněným územím již v roce 1947 vyhláškou Ministerstva školství a osvěty. Hlavním motivem ochrany jsou zde společenstva teplomilných doubrav, skalní teplomilné vegetace a suťových lesů na čedičovém kopci. Jedná se o mozaiky teplomilných doubrav přecházející v dubohabřiny, na sutiích ve spodní části rezervace se mění do suťových javořin. Jedná se tedy o ideální biotopy pro výskyt okrotice červené. Ačkoliv je podobných biotopů v okolí více, nebyl tento druh, kromě Chlumské hory, jinde v kraji objeven. Území rezervace je součástí botanicky významného území IPA (Important Plant Area – důležitá rostlinná oblast) Chlumská hora.

Geologickým podkladem je nefelinický bazanit třetihorního stáří budující rozsáhlou stolovou horu na zbytcích lávového příkrovu. Právě bazanit je, stejně tak jako vápník, bazický (zásaditý) a nahradil tak vápencové podloží, na kterém se okrotice vyskytuje nejčastěji. Stromové patro tvoří především dub zimní, lípa srdčitá, javor mlec, jeřáb ptačí a také jeřáb manětínský (*Sorbus rhodanthera*), který je endemitem zdejšího území. Blíže o jeřábu manětínském se můžete dočíst v našem článku v Arnice č. 2013/2. První historicky doložený objev okrotice červené na Chlumské hoře pochází z roku 1978, kde její výskyt zmiňuje Šteklová (1978) ve svém botanickém inventarizačním průzkumu. Od tohoto roku se výskyt okrotice nepodařilo prokázat. V letech 1999 až 2004 jsem se několikrát pokoušel v přírodní rezervaci okrotici nalézt, ale bez úspěchu. Důvod proč jsem ji nikdy nenašel, je prostý, nejspíše v rezervaci nikdy nerostla. O této teorii svědčí i to, že samotná výměra rezervace je nejasná, pohybuje se od 3,45 ha do 11,92 ha, hranice

jsou nezřetelné jak v mapách, tak v terénu. Pravděpodobně již v roce 1978 tak rostla okrotice mimo rezervaci.

V roce 2011 jsem se při rozhovoru s botanikem Ing. Václavem Somolem, CSc. dozvěděl zajímavou informaci o jeho nález 3 sterilních rostlin okrotice červené dne 24. 8. 2009 cca 300 m východně od hranice rezervace. To byl hnací motor k tomu, abych, vybaven fotoaparátem a GPS přístrojem, vyrazil v červnu následujícího roku na Chlumskou horu odhodlaný vypátrat kvetoucí okrotici po více než 30 letech. Po několika desítkách minut se mi jeden kvetoucí exemplář skutečně podařilo vypátrat na mírném ochozu, který byl poničen divokými prasaty.

Následující roky jsem se do lokality pravidelně vracel, bohužel se mi kvetoucí exemplář nalézt nepodařilo. To byl také jeden z důvodů, proč jsem v červnu 2017 vyrazil na zmíněnou botanickou vycházku v rámci cyklu „Pojďte s námi do přírody!“ s jasným očekáváním, že více očí více vidí. O tom, že by expedice mohla být úspěšná, mě přesvědčila nečekaná náhoda, když jsme cestou na vrcholové plato Chlumské hory potkali expedici lidí, kteří se velmi často pohybovali nekoordinovaně po cestě, ve škarpě a po okolních lesních porostech. Bylo jasné, že jde o botaniky! Překvapením však bylo, že mezi botaniky byl právě Václav Somol. Skupina hledačů se tak neplánovaně rozrostla o další členy. Po několika minutách neúspěšného hledání na původním místě nálezů se naše pátrání rozrostlo do okolí a po pár minutách byla nová lokalita okrotice nalezena Jaroslavem Šimečkem, a to několik desítek metrů jižněji od původní lokality. Jednalo se o mírný vystouplý pahorek pokrytý typickou teplomilnou doubravou. Na místě bylo nalezeno 6 kvetoucích jedinců a několik jedinců sterilních. Jedná se tak o stabilní populaci, která má šanci na lokalitě dlouhodobě přežívat. Pro nedostatek času a značnou únavu některých účastníků vycházky nebylo možné prohledat širší okolí, a proto se na lokalitu v červnu 2018 jistě vrátíme a budeme pátrat dál. ■

Použitá literatura:

- Masopustová A. (2010): Plán péče o přírodní rezervaci „Chlum“ na období 2010–2022. Ms., 50 pp. [Depon in: Krajský úřad Karlovarského kraje, K. Vary].
Šteklová A. (1978): Vegetační kryt SPR Chlum – botanický

Okrotice červená (*Cephalanthera rubra*)

Vytrvalá zelená bylina dosahující výšky až 70 cm s prodlouženým oddenkem s četnými kořeny patří mezi geofyty – tedy rostliny, jejichž obnovovací orgány (oddenky, hlízy, cibule) přetrvávají nepřiznivé roční období pod zemí. Lodyhu má slabě křivolakou, v horní části z počátku mírně ohnutou, hranatou a žláznatě chlupatou. Dolní listy má vejčité kopinaté, horní spíše užší. Květy má červenofialové, růžové, zřídka i bílé. Květenství je řídké, až s patnácti květy. Postranní vnější okvětní lístky jsou vejčité kopinaté, zvonkovitě skloněné nebo odstávající do stran. Prostřední vnější okvětní lístek a vnitřní okvětní lístky tvoří spolu s vodorovným pyskem trubicovitý vstup pro opylovače. Pysk má dvoudílný. Kvete nejčastěji na konci května a v červnu.

Vyskytuje se v Evropě, severní Africe a Malé Asii. Jižní hranice výskytu prochází Marokem, Alžírem, Krétou, Kyprem a Sýrií. V Evropě se vyskytuje od Anglie, Belgie, Dánska na jih až do Středomoří, na východ po Ural. V Čechách se vyskytuje od Křivoklátska a Českého krasu přes Džbán do severní poloviny Čech, zde od Labského středohoří přes Českou křídovou tabuli do východních Čech. Naopak chybí právě v západních a severozápadních Čechách, včetně Poohří a Lounského středohoří. Na Moravě je častější v Moravském krasu, ve Žďánickém lese a především v Bílých Karpatech. Na severu Moravy téměř chybí. Preferuje světlé, spíše sušší, polostinné listnaté lesy, velmi často v lemech ostřicových bučin, jedlin, doubrav i suchých borů. Preferuje živinami bohaté, zásadité, vápnité a bázemi dobře zásobené půdy. Okrotice červená je v Červeném seznamu zařazena do kategorie silně ohrožených druhů (C2b), ve stejné kategorii je chráněna i zákonem. Jako většina orchidejí je chráněna Washingtonskou úmluvou, známou též jako CITES.

inventarizační průzkum. – Ms. [Depon in: Krajský úřad Karlovarského kraje, K. Vary].